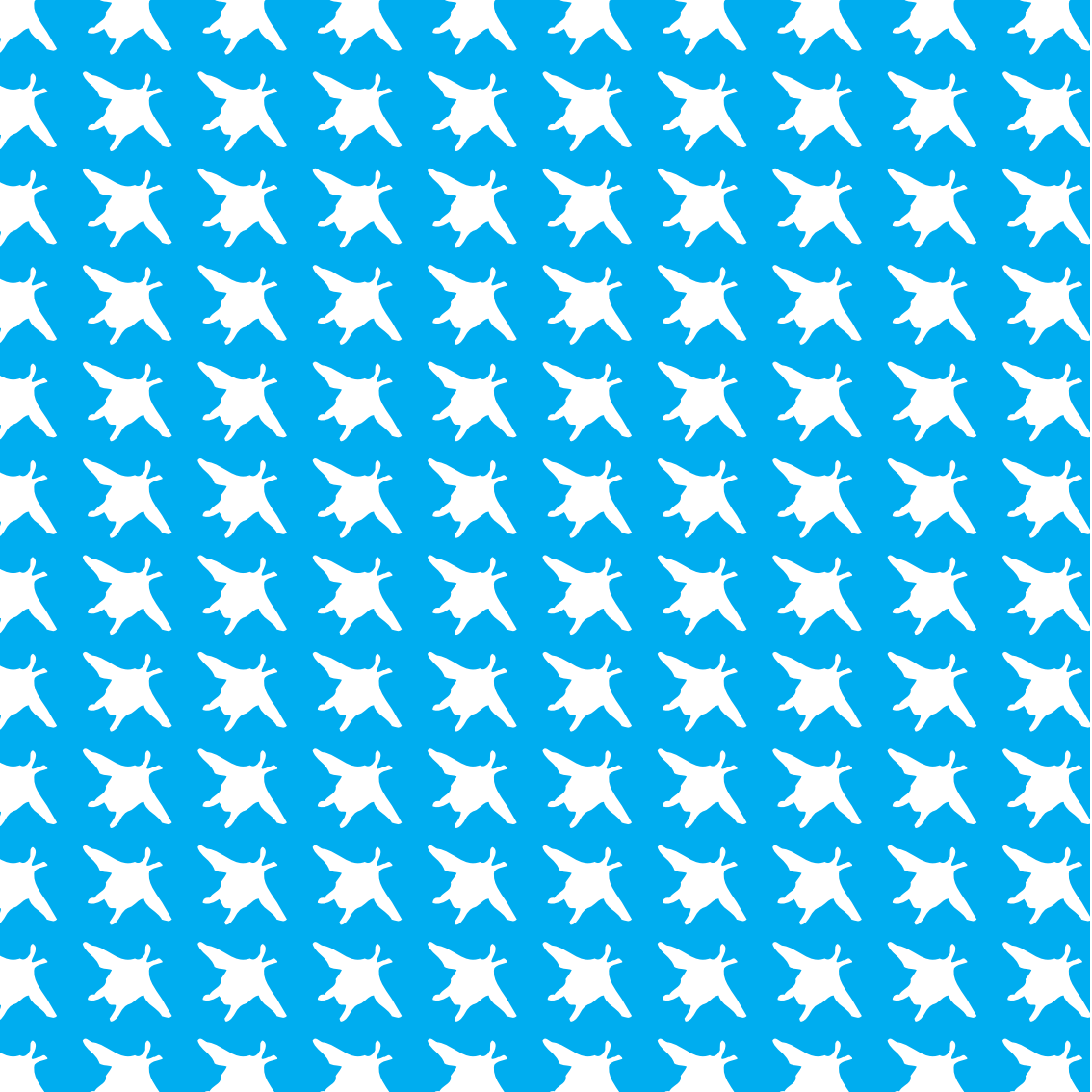

aLI vas OBRAVNAVajo
ENAKOPRAVNO,
Ne gLEDE na vašo
NARODNOST aLI vero?

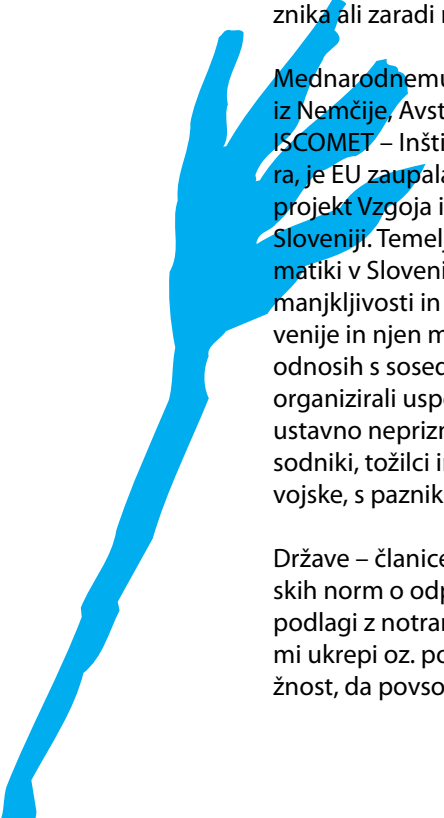
kazalo

UVOD	4
ENAKOPRAVNA OBRAVNAVA JE TEMELJNA ČLOVEKOVA PRAVICA	7
VARSTVO PRED DISKRIMINACIJO V REPUBLIKI SLOVENIJI	10
POSTOPEK OBRAVNAVE PRED ZAĞOVORNIKOM NAČELA ENAKOSTI	15
MEDNARONDE NORME, KI PREPOVEDUJEJO DISKRIMINACIJO	22
AKCIJSKI PROGRAM SKUPNOSTI ZA BOJ PROTI DISKRIMINACIJI	34
PREDSTAVITEV ISCOMET-A – NOSILCA IN KOORDINATORJA PROJEKTA VZGOJA IN IZOBRAĐEVANJE ZA BORBO PROTI DISKRIMINACIJI V SLOVENIJI	36
KORISTNI NASLOVI NA MEDMREĐJU	39
KONZORCIJ PROJEKTA	41

UVOD

Evropska unija je leta 2000 sprejela norme o odpravi vseh oblik diskriminacije v državah članicah, med drugim tudi tiste, ki nastanejo zaradi rasnega in etničnega porekla posameznika ali zaradi njegovega verskega prepričanja.

Mednarodnemu konzorciju univerzitetnih in drugih institucij iz Nemčije, Avstrije, Nizozemske in Slovenije, ki jih koordinira ISCOMET – Inštitut za etnične in regionalne študije iz Maribora, je EU zaupala nalogo, da v dveh letih izvede mednarodni projekt Vzgoja in izobraževanje za boj proti diskriminaciji v Sloveniji. Temeljni cilj projekta je širiti vedenje o tej problematiki v Sloveniji, prispevati k iskanju poti za odpravo pomanjkljivosti in končno s tem krepiti stabilnost Republike Slovenije in njen mednarodni položaj znotraj EU in še posebej v odnosih s sosedi. V okviru projekta smo doslej med drugim organizirali uspešne seminarje oz. razprave s predstavniki t. i. ustavno nepriznanih in ustavno priznanih etničnih manjšin s sodniki, tožilci in odvetniki ter s pripadniki policije, slovenske vojske, s pazniki v zaporih in cariniki.

Države – članice so med drugim dolžne uresničiti cilje evropskih norm o odpravi diskriminacije na narodnostni in verski podlagi z notranjimi pravnimi predpisi in z drugimi ustreznimi ukrepi oz. politikami. Pomembna je zlasti njihova dolžnost, da povsod tam, kjer to še ne obstaja, ustvarijo možno-

sti, da imajo vsi tisti, ki smatrajo, da so bili žrtve diskriminacije, na razpolago ustrezne pravne poti za odpravo krivic.

Namen te brošure je na preprost način bralca seznaniti s pojmom človekovih pravic in s tem, da je prepoved diskriminacije oz. pravica do enakega obravnavanja temeljni kamen, na katerega se opira velika zgradba pravic človeka.

Bralci bodo v njej našli tiste informacije, na podlagi katerih bodo lahko lažje prepoznali, ali jih z nekim ravnanjem ali dejanjem postavljajo v neenak položaj oz. diskriminirajo zaradi njihovega narodnostnega ali verskega porekla, kar je v nasprotju s pravnimi normami, ki so bile vključene v mednarodne instrumente ali v zakonodajo Republike Slovenije.

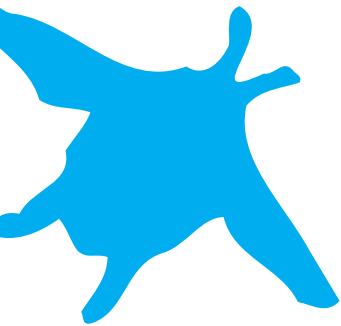
Poleg tega smo pripravili kratke informacije o domačih in mednarodnih postopkih, ki jih lahko uporabijo žrtve ne-enakega obravnavanja, da bi dosegle odpravo diskriminacije in dobile, če je to upravičeno, primerno odškodnino za škodo, ki so jo zavrlo tega utrpele. V tem okviru so tudi na voljo kontakti tistih domačih in mednarodnih teles, na katere se lahko obrne posameznik, ki je bil žrtev diskriminacije.

Iskreno upamo, da bomo tudi s temi informacijami skromno prispevali k omejevanju pojavov diskriminacije prebivalcev

Slovenije zaradi njihovega narodnostnega ali verskega porekla oz. prepričanja. Izgradnja skupnega doma za vse prebivalce Slovenije, v katerem se bodo počutili varno, je pomembna za neoviran in stabilen razvoj Republike Slovenije in za njeno uveljavljanje v svetu in še posebej v evropskem prostoru.

V takšnih okoliščinah bodo lahko prebivalci Slovenije v polnem obsegu razvijali svoje ustvarjalne sposobnosti, kar je prvi pogoj za gospodarski in kulturno-civilizacijski napredek Slovenije kot celote. Posebej ni potrebno poudarjati, da je mala skupina sodelavcev ISCOMET-a (njegov naslov in koordinate glej na zadnji strani te brošure) na razpolago za katerekoli dodatne informacije, ki bi bile v pomoč žrtvam diskriminacije v njihovem boju za odpravo krivic, uveljavljanje enakosti ljudi ne glede na njihovo različnost in za spoštovanje človeškega dostojanstva.

Prof. dr. Silvo Devetak, direktor ISCOMET-a in glavni koordinator mednarodnega projekta

ENAKOPRAVNA OBRAVNAVA JE TEMELJNA ČLOVEKOVA PRAVICA

Človekove pravice je mogoče v splošnem definirati kot tiste pravice, ki pripadajo človeku že po njegovi naravi, človek naj bi jih pridobil že s svojim nastankom. Njihova bistvena lastnost pa naj bi bila tudi univerzalnost, kar pomeni, da niso prostorsko, časovno ali družbeno pogojene, temveč pripadajo kateremukoli človeku, kjerkoli se ta že nahaja. Ena najpomembnejših med njimi je pravica do enake obravnave. Če torej obstaja enako obravnavanje vseh ljudi, ni diskriminacije. Diskriminacija pomeni ravnanje, ki neupravičeno ustvarja manj ugoden položaj posameznika oziroma določene skupine, bodisi na ekonomskem, družbenem, političnem ali na ostalih področjih. S pravnega stališča je nedopustno razlikovati med posamezniki ali skupinami brez utemeljenega razloga.

Zanikanje enake obravnave posameznikov ali skupin krši temeljna pravila tako mednarodnega prava kot tudi slovenske zakonodaje in je zato sankcionirano na različne načine. Da bi pa žrtve diskriminacije lahko uveljavile svoje pravice v primeru kršitev, je nujno, da poznajo pravne možnosti, ki jih imajo na razpolago. V primeru, da se diskriminacija v družbi dogaja ter da se je ne odpravlja, to potencialno ustvarja razmere za družbeno in politično nestabilnost.

Splošna deklaracija o človekovih pravicah, ki jo je sprejela

Generalna skupščina Organizacije združenih narodov leta 1948, že v 1. členu določa, da se vsi ljudje rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Obdarjeni so z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje. Začetna določba jasno poudarja, da nobena oseba ni bolj človeška kot druga, in da nobena oseba ni manj človeška od druge. Vsi imamo enake pravice, torej smo enakopravni.

Enakopravnost pa ne pomeni, da smo identični. Med ljudmi obstajajo razlike tako v izgledu kot po značaju, vsak človek je enkrat in neponovljiv. To je pomembno dejstvo, saj je naša različnost bistvo človeške družbe in njenega obstoja. Razlike med posamezniki in skupinami pa ne smejo povzročiti obravnave, ki bi temeljila na prepričanju, da je nek posameznik ali neka skupina boljša ali slabša od druge samo zaradi rase, barve kože, spola, spolne usmerjenosti, jezika, invalidnosti, vere, političnega prepričanja, narodnega ali družbenega izvora, ali zaradi drugih osebnih okoliščin. Če bi do različne obravnave na navedenih podlagah dejansko prišlo, bi to pomenilo prepovedano diskriminacijo.

Če oglas za delo vsebuje navodilo, da npr. invalidom ali tujcem ali homoseksualcem zaposlitev ni namenjena, je to očiten znak diskriminacije. Prav tako je diskriminacija, če se nekoga naslavlja z žaljivimi vzdevki samo zato, ker je

določene barve kože, ali starosti, ali spola. Vendar za razliko od neposredne diskriminacije tega pojava pogosto, kadar se pojavlja v obliki posredne diskriminacije, ni tako lahko zaznati, saj je subtilen in prikrit, da ga tudi žrtve težko zaznajo in ga je zato še težje preprečevati.

Če nekdo ne more dobiti dela ali neke storitve, ki jo želi, to še ne pomeni diskriminacije. Vendar, ko se izkaže, da starejši delavci nikoli ne dobijo določenega dela, ali da invalidni osebi ni omogočen dostop do javnih ustanov, se lahko vprašamo, ali je to samo naključje, ali pa je to prikrita diskriminacija.

Zaradi spoznanja o škodljivosti in neutemeljenosti diskriminacije države v svoj pravni red vgrajujejo mehanizme za boj proti diskriminaciji.

VARSTVO PRED DISKRIMINACIJO V REPUBLIKI SLOVENIJI

Ustava Republike Slovenije (RS) obravnava načelo enakosti in prepovedi diskriminacije kot eno izmed najpomembnejših določb o človekovih pravicah. Že Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije v točki III določa, da RS zagotavlja varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem osebam na ozemlju RS, ne glede na njihovo narodno pripadnost, brez sleherne diskriminacije, skladno z ustavo RS in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami.

Ustava v svojem 14. členu določa naslednje:

“V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki.”

Poleg 14. člena najdemo določila o prepovedi diskriminacije še v drugih členih Ustave. Po Ustavi sodeč, RS zagotavlja široko zaščito proti vsem oblikam neenakosti in razlikovanja in na široko definira temeljno načelo kot tudi pravila enakosti pred zakonom, enakosti in prepovedi diskriminacije v določenih posebnih okvirih, prepovedi zagovarjanja diskriminacije in spodbujanja k rasnim in drugim podobnim oblikam sovraštva ter zagotavlja posebne pravice določenim

posameznikom in skupinam, da bi dejansko dosegli enakost.

Na podlagi Ustave je bil sprejet sklop zakonskih in podzakonskih aktov, katerih namen je preprečiti neenakost in diskriminacijo v vsakdanjem življenju.

Za temeljni zakon v boju proti diskriminaciji bi lahko označili Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO, Ur. l. RS št. 50/04).

ZUNEO naj bi v skladu s prvim odstavkom 1. člena zagotovil enako obravnavanje vsakogar pri uveljavljanju njegovih pravic in obveznosti ter pri uresničevanju njegovih temeljnih svoboščin na kateremkoli področju družbenega življenja, zlasti pa še na področju zaposlovanja, delovnih razmerij, vključevanja v sindikate in interesna združenja, vzgoje in izobraževanja, socialne varnosti, dostopa do dobrin in storitev ter oskrbe z njimi, in sicer ne glede na njegove osebne okoliščine, kot so narodnost, rasa ali etnično poreklo, spol, zdravstveno stanje, invalidnost, jezik, versko ali drugo prepričanje, starost, spolna usmerjenost, izobrazba, gmotno stanje, družbeni položaj ali druge osebne okoliščine.

Prepovedane oblike diskriminacije so:

1. NEPOSREDNA DISKRIMINACIJA,

ki pomeni, da je oseba zaradi te osebne okoliščine bila, je, ali bi lahko bila v enakih ali podobnih situacijah obravnavana manj ugodno kot druga oseba. (Primer take diskriminacije bi bil oglas za delo, v katerem bi pisalo, da posamezniki z določenimi prej omenjenimi značilnostmi ne morejo kandidirati na delovno mesto, ali da bi določena šola na študij sprejemala le pripadnike določene narodnosti.)

2. POSREDNA DISKRIMINACIJA,

ki pomeni, da navidezno nevtralne določbe, merila ali ravnanje v enakih ali podobnih situacijah in pogoji jih postavljajo osebo z določeno osebno okoliščino v manj ugoden položaj kot druge osebe, razen če te določbe, merila ali ravnanja objektivno upravičujejo legitimni namen, in če so sredstva za doseganje tega cilja primerna in potrebna.

(Primer posredne diskriminacije je npr. zahtevati od prosilcev za delo, da opravljajo testiranja v določenem jeziku, ki niso pomembna za to delo in imajo tako za posledico možnost izključevanja posameznikov z drugačnim maternim jezikom.)

3. NAVODILA

v smislu prejšnjih točk. (Primer takega ravnanja je npr., da nadrejeni naroči podrejenemu, da izvaja diskriminacijo tako, da ne zaposli nekoga zaradi njegove narodnosti, čeprav izpolnjuje vse zahtevane pogoje.)

4. NADLEGOVANJE,

ki je nezaželeno ravnanje, temelječe na katerikoli osebni okoliščini, ki ustvarja zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje za osebo ter žali njeno dostojanstvo. (Primer takega ravnanja je npr. širjenje neresničnih govoric z namenom diskreditacije sodelavca, ponižujoče ali žaljive opazke o sodelavcih, šale na račun verskih ali etničnih skupin, fizično nasilje ali grožnja z nasiljem, neupoštevanje čustev ljudi, ki so predmet šale ali žalitve ipd.)

5. VIKTIMIZACIJA

je izpostavljenost diskriminirane osebe ne-ugodnim posledicam zaradi njenega ukrepanja. (Primer takega ravnanja je npr., da se s sodelavcem oz. podrejenim ravna neugodno, ker se je pritožil zaradi diskriminacije, ali ker podpira drugega sodelavca, ki se je pritožil.)

V primerih kršitev prepovedi diskriminacije lahko diskriminirane osebe na podlagi ZUNEO zahtevajo obravnavo kršitve v sodnih in upravnih postopkih ter pred drugimi pristojnimi organi, pod pogoji in na način določen v zakonu, in imajo pravico do odškodnine po splošnih pravilih civilnega prava¹.

V postopku uveljavljanja pravic žrtve velja posebnost glede dokazovanja, kadar v postopkih diskriminirana oseba navaja dejstva, ki opravičujejo domnevo, da je bila kršena prepoved diskriminacije, mora domnevni kršitelj dokazati, da v obravnavanem primeru ni kršil načela enakega obravnavanja oziroma prepovedi diskriminacije. Navedeno ne velja v kazenskih postopkih.

Za obravnavno primerov domnevnih kršitev prepovedi diskriminacije deluje pri Uradu za enake možnosti zagovornik načela enakosti. Postopek obravnave pred zagovornikom je neformalen in brezplačen.

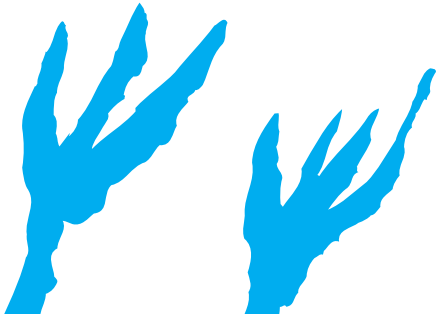
¹ Jasnejšo oceno postopka bo mogoče podati, ko bodo znani izidi prvih postopkov pred zagovornikom načela enakosti. Podobno pa velja za uveljavljanje pravic žrtv diskriminacije v ostalih postopkih, saj doslej v Sloveniji še ni bilo mnogo prakse na tem področju

postopek obravnave pred zagovornikom načela enakosti

- 1) Žrtev diskriminacije lahko vloži pobudo za začetek obravnave, ki mora vsebovati dovolj podatkov. Rok za vložitev pobude je 1 leto po nastanku primera, izjemoma se lahko obravnava pobude, ki so bile vložene kasneje.
- 2) Obravnava poteka pisno, od vpletenih se lahko zahteva ustrezna pojasnila v določenem roku, lahko se jih povabi na razgovor.
- 3) Zagovornik lahko v primeru viktimizacije pisno pozove, da se zavaruje diskriminirano osebo, oziroma da se odpravijo posledice viktimizacije.
- 4) Postopek se zaključi s pisnim mnenjem, v katerem zagovornik navede svoje ugotovitve in oceno okoliščin primera v smislu obstoja kršitve prepovedi diskriminacije ter o tem obvesti obe strani. V mnenju lahko opozori na ugotovljene nepravilnosti in priporoči, kako naj se odpravijo, ter pozove domnevnega kršitelja, da ga v določenem roku obvesti o svojih ukrepih.

Če domnevni kršitelj ne odpravi ugotovljenih nepravilnosti v skladu s priporočili zagovornika, ali ga v roku ne obvesti o sprejetih ukrepih, domnevna kršitev pa ima po mnenju zagovornika vse znake diskriminacije, pošlje pisno mnenje pristojni inšpekciji. Inšpektor je dolžan obravnavati mnenje zagovornika in predlagati uvedbo postopka zaradi prekrška, četudi sam oceni, da so podani vsi znaki diskriminacije. Slednje pomeni dodatno presojo inšpektorja, poleg presoje zagovornika, žrtvi pa ne zagotavlja, da bosta oba enakega mnenja.

ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Urad Vlade RS za enake možnosti
Zagovornik načela enakosti
Tržaška 19/a
1000 Ljubljana

E-pošta: uem@gov.si
Telefon: 01/478 84 60
Faks: 01/478 84 71

V razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil je institucija, ki varuje človekove pravice in temeljne svoboščine, tudi varuh človekovih pravic. Postopek pred varuhom je neformalen in za stranke brezplačen.

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

Varuh človekovih pravic RS
Dunajska cesta 56 (4. nadstropje)
1109 Ljubljana

Telefon: 01 475 00 50

Brezplačni telefon: 080 15 30
Faks: 01 475 00 40
E-pošta: info@varuh-rs.si
Uradne ure: pon.–čet. od 9.00 do 15.30,
pet. od 9.00 do 14.30

Na ravni Evropske unije deluje varuh človekovih pravic, ki preiskuje pritožbe zaradi nedelovanja ali zlorab administracije ustanov in teles Evropske unije.

EVROPSKI VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

The European Ombudsman
1, av. du Président Robert Schuman
B. P. 403
FR–67001 Strasbourg Cedex

Telefon: +33 (0)3 88 17 23 13
Faks: +33 (0)3 88 17 90 62
euro-ombudsman@europarl.eu.int
<http://www.euro-ombudsman.eu.int>

Žrtve diskriminacije bi lahko na podlagi veljavne zakonodaje svoje pravice uveljavljale tudi v drugih postopkih, med katerimi lahko navedemo:

Splošna prepoved diskriminacije je določena v 6. členu Zakona o delovnih razmerjih, ki navaja, da delodajalec ne sme iskalca zaposlitve pri zaposlovanju ali delavca v času trajanja delovnega razmerja in v zvezi s prenehanjem pogodbe o zaposlitvi postavljati v neenakopraven položaj zaradi spola, rase, barve kože, starosti, zdravstvenega stanja oziroma invalidnosti, verskega, političnega ali drugega prepričanja, članstva v sindikatu, nacionalnega in socialnega porekla, družinskega statusa, premoženjskega stanja, spolne usmerjenosti ali zaradi drugih osebnih okoliščin. V primeru kršitve te določbe lahko žrtev svoje pravice uveljavlja pred delovnim sodiščem, v sporu pa lahko posreduje tudi inšpektorat za delo.

Žrtev lahko v primeru prepovedane diskriminacije uveljavlja odškodnino, in sicer za povzročeno materialno in nematerialno škodo. Odškodnino se lahko uveljavlja v pravnem postopku, pri čemer je potrebno dokazati vse elemente odškodninskega stanu, torej škodo, nedopustno škodljivo dejstvo in vzročno zvezo med njima, medtem ko v zvezi s krivdo že Obligacijski zakonik določa, da se krivda domneva

in mora povzročitelj dokazati, da domneva krivde ne velja (dokazati mora, da ni kriv).

Na kazenskoopravnem področju Kazenski zakonik opredeljuje kaznivi dejanji, katerih preganjanje je temeljnega pomena za boj proti diskriminaciji. V 141. členu je opredeljeno kaznivo dejanje kršitve enakopravnosti, kaznuje pa se tudi, kdor preganja posameznika ali organizacijo zaradi njihovega zavzemanja za enakopravnost ljudi. V 300. členu pa je določeno kaznivo dejanje zbujanja sovraštva, razdora ali nestrpnosti, ki temelji na kršitvi načela enakosti. Oškodovanec lahko v kazenskem postopku uveljavlja tudi premoženjskopravne zahtevke.

Na prepoved diskriminacije se je mogoče sklicevati tudi v upravnem postopku, v katerem upravni in drugi državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil v upravnih zadevah, neposredno uporabljajoč predpise, odločajo o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih posameznikov, pravnih oseb in drugih strank. Po zaključenem postopku je mogoč upravni spor, v katerem sodišče razsodi o odločitvi upravnega organa.

Žrtev diskriminacije se lahko ob izpolnjevanju določenih pogojev obrne tudi na ustavno sodišče. To med drugim

odloča tudi o oceni ustavnosti in zakonitosti predpisov in splošnih aktov, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil, in o ustavnih pritožbah zaradi kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin s posamičnimi akti. Ustavno pritožbo lahko ob pogojih, ki jih določa zakon, vloži vsakdo, če meni, da mu je s posamičnim aktom državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil kršena njegova človekova pravica ali temeljna svoboščina.

Ob navajanju nekaterih pravnih poti za uveljavljanje pravic žrtev diskriminacije pa je potrebno povedati, da doslej v Sloveniji ni bilo mnogo postopkov, ki bi nam lahko pokazali, kako sistem deluje v praksi. Sklenemo lahko z ugotovitvijo, da je dejanska vrednost v Ustavi in drugih aktih zapisanih določil odvisna predvsem od tega, kako jih bodo sodišča, državne ustanove in najširša slovenska javnost uresničevala, uporabljala in tolmačila. Še preden bi se zadeve znašle v kateremkoli postopku, pa obstaja zaveza vseh prebivalcev Slovenije, da bodo z vsemi svojimi silami preprečevali neenakost in diskriminacijo v vsakdanjem življenju.

mednarodne norme, ki prepovedujejo diskriminacijo

ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV

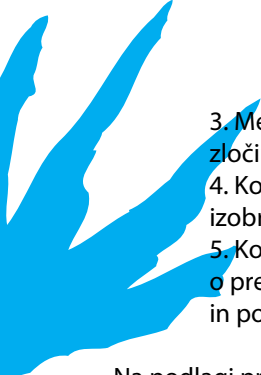
Ob podpisu Ustanovne listine Združenih narodov (UL ZN) leta 1945 so pogodbenice v imenu vseh ljudstev sveta poudarile svojo vero v človekove pravice. V tretji točki 1. člena UL je tako med drugim navedeno, da je cilj ZN uresničevanje mednarodnega sodelovanja s tem, da se razvija in spodbuja spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero. Človekove pravice so v naslednjih desetletjih dosegle nesluten razvoj. Temeljni dokument na področju varstva človekovih pravic v svetovnem merilu je Splošna deklaracija o človekovih pravicah iz leta 1948, ki pa je deklaratornega značaja.

Ta Deklaracija določa spisek temeljnih pravic kot skupni ideal, vsakdo pa jih je upravičen uživati, ne glede na njegovo raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kako drugo okoliščino.

Deklaracija je spodbudila oblikovanje drugih dokumentov na svetovni in regionalni ravni, tudi za varstvo pred diskriminacijo.

Med najpomembnejše lahko uvrstimo:

1. Konvencijo združenih narodov o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije,
2. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah s fakultativnima protokoloma,

-
3. Mednarodno konvencijo o zatiranju in kaznovanju zločina apartheida,
 4. Konvencijo UNESCO proti diskriminaciji v izobraževanju in
 5. Konvencijo Mednarodne organizacije dela št. 111 o prepovedi diskriminacije pri zaposlovanju in poklicih.

Na podlagi prvega odstavka 1. člena Konvencije Združenih narodov o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije pomeni rasna diskriminacija kakršnokoli razlikovanje, omejevanje ali dajanje prednosti na temelju rase, barve kože, porekla, narodnega ali etničnega izvora, ki ima namen ali dejanski učinek onemogočiti komurkoli ali ga prikrajšati za enako-pravno priznavanje, uživanje ali uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem in vsakem drugem področju javnega življenja.

Posamezniki imajo na podlagi nekaterih mednarodnih aktov možnost, da se ob izpolnjevanju določenih pogojev obrnejo na organe zunaj Slovenije za uveljanje svojih pravic, med katerimi so:

1. Sporočila posameznih oseb, ki trdijo, da so žrtve kršitve katerekoli pravice iz pakta o državljskih

in političnih pravicah, je mogoče predložiti Odboru za človekove pravice, če so bila izčrpana vsa pravna sredstva v domači državi. Odbor mora svoje mnenje sporočiti prizadeti pogodbenici in posamezniku (glej fakultativni protokol k paktu).

2. Sporočila posameznih oseb ali skupin oseb, ki trdijo, da so po krivdi pogodbenice žrtve kršitve pravic, določenih v Konvenciji ZN o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, je mogoče predložiti Odboru za odpravo rasne diskriminacije. Odbor mora svoje morebitne predloge in priporočila poslati prizadeti državi in vlagatelju peticije (glej 14. člen Konvencije).

RS je možnost posredovanja sporočila dopustila pod pogojem, da Odbor ne sme obravnavati sporočila, razen če se ni prepričal, da ista zadeva ni bila obravnavana, oziroma da ni obravnavana v drugem postopku mednarodne preiskave oziroma reševanju spora.

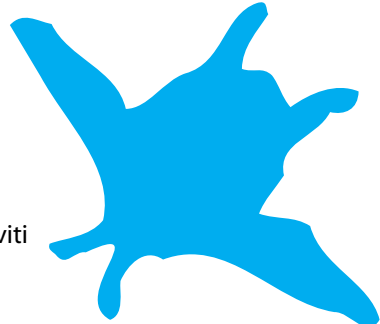
Sporočila, navedena pod točkama 1 in 2, je mogoče nasloviti na:

Petitions Team

Office of the High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
1211 Geneva 10, Switzerland

Faks: + 41 22 9179022 (posebno za nujne zadeve)
E-pošta: tb-petitions.hchr@unog.ch

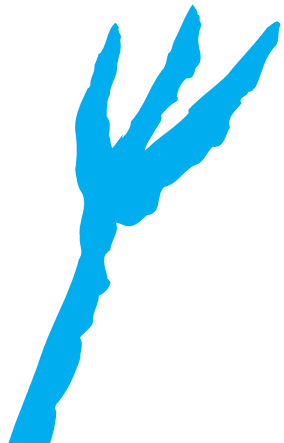
Poleg navedenih pa je bilo sprejetih še mnogo drugih dokumentov s politično težo, ki skušajo urediti področje nestrpnosti in diskriminacije na podlagi vere ali prepričanja, rasne nestrpnosti, pravic pripadnikov narodnih ali etničnih, verskih in jezikovnih manjšin ipd.

SVET EVROPE

Svet Evrope, kot regionalna mednarodna organizacija, ima velike uspehe pri oblikovanju in uveljavljanju standardov za varstvo človekovih pravic. V temeljnem dokumentu Sveta Evrope – Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) – so se države pogodbenice zavezale, da mora biti pravica do uživanja svoboščin, zapisanih v konvenciji, zagotovljena vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugačno prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine. Čeprav se sliši napisano precej obetajoče, pa je potrebno dodati, da pravica do enake obravnave ne obstaja samostojno, temveč se jo lahko uveljavlja v povezavi z drugimi pravicami na podlagi EKČP.

Glavni pogoj za začetek postopka pred Evropskim sodiščem za človekove pravice je, da so bila izčrpana vsa notranja pravna sredstva in to v šestih mesecih od dne, ko je bila sprejeta dokončna odločitev po notranjem pravu. Šele z uveljavitvijo Protokola št. 12 k EKČP v posameznih državah dobiva prepoved diskriminacije samostojni obstoj. Slovenija je Protokol podpisala, ni ga pa še ratificirala.

Na podlagi prvega odstavka 1. člena protokola št. 12 k EKČP je uživanje vsake pravice, ki je predvidena z zakonom,

zagotovljeno brez kakršnekoli diskriminacije na katerikoli podlagi, kot so spol, rasa, barva, jezik, vera, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, povezava z narodnostno manjšino, lastnina, rojstvo ali drug status.

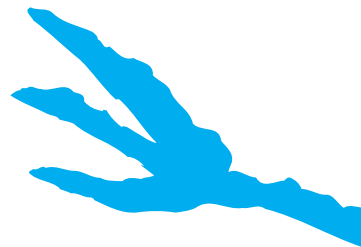
EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

European Court of Human Rights
Council of Europe
67075 Strasbourg-Cedex
France

Tel.: +33 (0)3 88 41 20 18
Faks: +33 (0)3 88 41 27 30

Dodatne informacije so na voljo tudi:

IDC Sveta Evrope
Rimska 16, 1000 Ljubljana
Tel.: +386 (0)1 42 14 300
Faks: +383 (0)1 42 14 305

EVROPSKA UNIJA

V preteklosti je EU predvsem preprečevala tiste oblike diskriminatornega vedenja, ki so temeljile na razlikovanju med državljani držav članic, ali na razlikovanju na podlagi spola. S sprejemom Amsterdamske pogodbe in vključitvijo 13. člena vanjo pa se je boj proti diskriminaciji razširil tudi na druga področja. Tako je postalo del boja proti diskriminaciji ne samo razlikovanje na podlagi narodnosti ali spola, temveč tudi razlikovanje na podlagi rase, vere, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.

Na podlagi omenjenega člena je Svet EU v letu 2000 sprejel paket zakonodaje z namenom preprečevanja diskriminacije in uveljavljanja novih standardov spoštovanja človekovih pravic na področju celotne EU.

V Pogodbi o ustavi za Evropo, ki je sedaj v postopku ratifikacije, je narejen na področju boja proti diskriminaciji še en korak naprej, saj je v tem dokumentu diskriminacija strogo prepovedana.

II-81. člen Prepoved diskriminacije

(1) Prepovedana je vsakršna diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnostni manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.

(2) Na področju uporabe Ustave in ne glede na njene posebne določbe je prepovedana vsakršna diskriminacija na podlagi državljanstva.

DIREKTIVI

Najpomembnejša dokumenta iz paketa ukrepov boja proti diskriminaciji sta naslednji direktivi: Direktiva o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (2000/43/EC) in Direktiva EU o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (2000/78/EC).

Splošni namen direktiv je oblikovati minimalne enotne standarde za preprečevanje diskriminacije na celotnem prostoru EU. Prav tako pa omogočata, da države članice sprejmejo preprečevanju diskriminacije bolj naklonjeno zakonodajo, vendar morajo dosegati vsaj minimalne standarde, ki jih predpisujeta direktivi.

Direktivi ščitita pred diskriminacijo vsakogar, ki biva in dela v EU, torej ne samo državljanov držav članic.

Obema direktivama je skupno, da prepovedujeta diskriminacijo, ki temelji na rasnem ali etničnem izvoru, veri, prepričanju, invalidnosti, starosti ali spolni usmerjenosti posameznika, na naslednjih področjih:

- dostop do zaposlitve, samozaposlitve in možnosti za napredovanje,
- dostop do poklicnega usmerjanja, izobraževanja na vseh ravneh kot tudi dostop do delovne prakse,
- zaposlitev, delovni pogoji, odpuščanje in plačilo ter

- članstvo v sindikatih in poklicnih združenjih in koristi, ki iz tega izhajajo.

Dodatno pa Direktiva o rasni enakosti prepoveduje diskriminacijo še na naslednjih področjih:

- področje socialne zaščite, vključno s socialno varnostjo in zdravstvenim varstvom,
- področje socialnih ugodnosti,
- področje izobraževanja in
- področje dostopa do dobrin in storitev, ki so na voljo javnosti.

Da bi bilo prepoznavanje diskriminacijskih vzorcev vedenja lažje, sta direktivi natančno definirali, kaj je diskriminacija in v kakšnih oblikah je prepovedana.

Točka a drugega odstavka 2. člena direktive 2000/43/EC določa, da za neposredno diskriminacijo šteje, če se ena oseba obravnava manj ugodno, kakor se obravnava, se je obravnavala, ali pa bi se obravnavala druga oseba v primerljivem položaju, na podlagi rase ali narodnosti.

Točka b drugega odstavka 2. člena direktive 2000/43/EC določa, da za posredno diskriminacijo šteje, če bi na videz nevtralna določba, merilo ali praksa postavila osebe neke

rase ali narodnosti v posebno neugoden položaj v primerjavi z drugimi osebami, razen če to določbo, merilo ali prakso objektivno upravičuje zakonit cilj, in če so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in potrebna.

Tretji odstavek 2. člena direktive 2000/43/EC določa, da se nadlegovanje šteje za diskriminacijo, če pride do nezaželenega ravnanja, povezanega z raso ali narodnostjo, katerega namen ali posledica je kratenje dostojanstva osebe in ustvarjanje zastrašujočega, sovražnega, ponižujočega, sramotilnega ali žaljivega okolja.

Navodilo za pristransko ravnanje z osebami na podlagi rase ali narodnosti se šteje za diskriminacijo na podlagi četrtega odstavka 2. člena direktive 2000/43/EC.

V skladu z 19. členom direktive 2000/43/EC je prepovedana tudi viktimizacija, tj. vsako neugodno obravnavanje ali škodljive posledice kot odziv na tožbo ali postopke, namenjene uveljavljanju skladnosti z načelom enakega obravnavanja.

Da bi lahko še uspešneje preprečevali diskriminacijo, Direktiva o rasni enakosti od držav članic zahteva oblikovanje neodvisnih organov, ki bodo pomagali posameznikom, ki so

bili soočeni z diskriminacijo na podlagi rase ali etničnega izvora. Vlade morajo omenjenim organom podeliti pristojnosti, da lahko prosto izvajajo raziskave na področju diskriminacije, svobodno objavljajo poročila z namenom izboljšati razumevanje problema, iščejo rešitve in zagotavljajo pomoč žrtvam diskriminacije.

Direktivi prinašata še novost glede dokazovanja obstoja diskriminatorskega ravnanja. Države članice morajo sprejeti take ukrepe, kjer mora toženec dokazati, da ni bilo kršeno načelo enakega obravnavanja, če osebe, ki trdijo, da so žrtve diskriminacije, na sodišču ali pri drugem pristojnem organu predstavijo dejstva, na podlagi katerih se lahko domneva, da je prišlo do neposredne ali posredne diskriminacije. Navedeno pa ne velja v kazenskih postopkih.

akcijski program skupnosti za boj proti diskriminaciji

V preteklosti se je izkazalo, da samo formuliranje in sprejemanje obvezujoče zakonodaje ni dovolj za doseganje ciljev, za katere je bila sprejeta. Zato je Svet EU v novembru 2000 sprejel Akcijski program Evropske unije za boj proti diskriminaciji (2001–2006) z namenom promovirati ukrepe za boj proti neposredni in posredni diskriminaciji, ki temelji na rasi, etnični pripadnosti, verskem ali drugem prepričanju, invalidnosti, starostnem ali spolnem razlikovanju.

Akcijski program tako podpira vse tiste zamisli in načrte na ravni EU in držav članic, ki podpirajo boj zoper diskriminacijo. Posebna pozornost pa bo namenjena naslednjim ciljem:

- izboljšati razumevanje in poznavanje bistva diskriminacije,
- podpirati take aktivnosti, ki bodo učinkovito preprečevale diskriminacijo, še posebej povezovanje in izmenjavo informacij ter izkušenj na ravni EU in
- s pomočjo organiziranih akcij v javnosti dvigati zavest in štiri tiste vrednote ter navade, ki preprečujejo diskriminacijo.

Pod ciljem izboljšati razumevanje vprašanj povezanih z diskriminacijo najdemo cel spekter različnih aktivnosti, od nadzora in analize nad izvrševanjem obeh direktiv, do priprav različnih publikacij glede posameznih vprašanj v zvezi z

diskriminacijo. Cilj tovrstnih aktivnosti je pridobiti čimveč informacij o stanju na področju diskriminacije v celotni EU in oblikovati prihodnje politike na področju boja proti diskriminaciji. Naslednji cilj, kateremu je v okviru Akcijskega programa posvečena dodatna pozornost, je pospeševanje dialoga in oblikovanje t. i. mrež sodelovanja na ravni EU. Bistveni namen takšnega sodelovanja je izmenjava znanj, informacij in izkušenj med različnimi akterji, ki bodo omogočila oblikovanje še boljših politik za boj proti diskriminaciji. Za učinkovito uveljavljanje nove zakonodaje pa je potrebno v zadostni meri informirati prebivalce EU. Tega so se pripravljavci Akcijskega načrta še posebej zavedali, zato so načrtovane številne informativne akcije različnih obsegov in vsebin.

Nad izvajanjem programa bdi Programski odbor EU, ki je sestavljen iz predstavnikov držav članic in Komisije EU, in katerega namen je skrbeti, da so aktivnosti v skladu s sprejetim akcijskim načrtom.

predstavitev ISCOMET-a

– NOSILCA IN KOORDINATORJA PROJEKTA

Nosilec in koordinator projekta ISCOMET – Inštitut za etnične in regionalne študije predstavlja tudi pravni okvir za delovanje mednarodne nevladne organizacije z imenom ISCOMET – International Scientific Conference Minorities for Europe of Tomorrow / ISCOMET – Mednarodna znanstvena konferenca manjšine za jutrišnjo Evropo. Korenine nastanka ISCOMET-a segajo v leto 1989, ko je skupina strokovnjakov ob podpori Sveta Evrope sprejela statut in program dela ISCOMET.

ISCOMET od leta 1992 uživa posvetovalni status pri Svetu Evrope. V letu 1998 je postal ena izmed 35 nevladnih organizacij, ki imajo pravico vlagati kolektivne pritožbe v primeru kršenja Evropske socialne listine.

Danes je ISCOMET široka mednarodna organizacija, ki povezuje okoli 250 individualnih in kolektivnih članov, med katerimi so ugledni strokovnjaki, profesorji, aktivisti in funkcionarji, ki prihajajo iz vseh evropskih in tudi drugih držav. Druži jih njihova predanost ohranjanju mira, demokratičnemu razvoju, človekovemu dostojanstvu in prijateljskemu sodelovanju med narodi, državami in regijami Evrope.

ISCOMET koordinira in izvaja različne mednarodne projekte, organizira mednarodna znanstvena in strokovna srečanja, spodbuja izmenjavo informacij, znanj in izkušenj, podpira

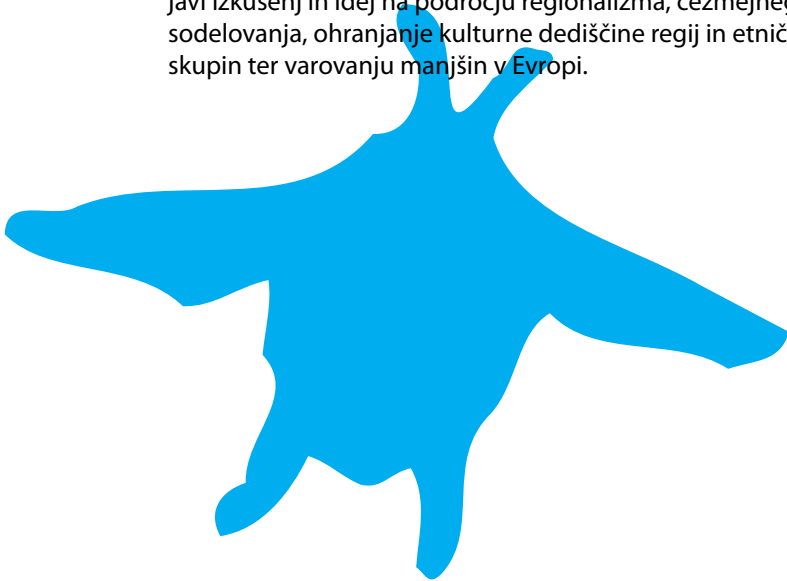

raziskovalno delo ter podpira tiste aktivnosti vladnih in nevladnih organizacij, ki si zastavljajo podobne cilje.

Še posebno pozornost posveča ISCOMET organizaciji številnih mednarodnih strokovnih srečanj, kot so znanstvene konference, sestanki, okrogle mize, seminarji ipd. Do sedaj je ISCOMET organiziral 20 vseevropskih mednarodnih konferenc, ki so obravnavale splošne aktualne družbenopolitične spremembe v Evropi. Med najbolj odmevnimi so bile konference v Brnu, Odesi, Temišvaru, Kopenhagenu, Mariboru in Sankt Petersburgu.

Ob koncu devedesetih let je nastala tudi ISCOMET – mreža za demokracijo, človekove pravice, zaščito manjšin, sodelovanje in razvoj v JV Evropi. Člani te ISCOMET – mreže so posvečali posebno pozornost k spodbujanju prispevka cerkva in verskih skupnosti v JV Evropi, spravi, demokraciji, spoštovanju človekovih pravic in pravic manjšin ter sodelovanju in razvoju. To so cilji mednarodnega projekta z naslovom “Mariborska pobuda”. V okviru tega projekta je ISCOMET sklical odmevne konference v Beogradu, Temišvaru, Mariboru in Kišinjevu. Predsednik ISCOMET-a, prof. dr. Silvo Devetak, je bil letos povabljen, da o rezultatih tega projekta poroča na študijskih dnevih Sveta Evrope v Strasbourg.

ISCOMET razvija tudi založniško dejavnost. Izdal je številne znanstvene publikacije (Pravica do različnosti, Položaj posameznika v mednarodnem pravu, idr.) in zbornike (Ohraniti sanje, Religion and Democracy in Moldova – v angleščini in romunščini, idr.). Od leta 1995 je tudi soizdajatelj in založnik revije "Regional Contact", ki je namenjena izmenjavi izkušenj in idej na področju regionalizma, čezmejnega sodelovanja, ohranjanje kulturne dediščine regij in etničnih skupin ter varovanju manjšin v Evropi.

KORISTNI NASLOVI NA MEDMREŽJU

ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV

<http://www.unog.ch/IntInstr/uninstr.exe?language=en>

– univerzalni dokumenti

<http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/cerd.htm>

– Odbor za odpravo rasne diskriminacije (CERD)

<http://www.unhchr.ch/html/menu2/issracis.htm>

– Visoki komisar OZN za človekove pravice

<http://www.unhchr.ch/html/racism/index.htm>

– Svetovna konferenca proti diskriminaciji,
ksenofobiji in drugim oblikam netolerantnosti

SVET EVROPE

http://www.coe.int/t/E/human_rights

– Generalni direktorat Sveta Evrope
za človekove pravice

<http://www.echr.coe.int/echr>

– Evropsko sodišče za človekove pravice

EVROPSKA UNIJA

<http://www.stop-discrimination.info/>

– portal EU za boj proti diskriminaciji

http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm ↵

– enake možnosti, nediskriminacija, civilna družba

<http://www.eumc.eu.int/eumc/index.php>

– Evropski center za nadzor nad rasizmom
in ksenofobijo (EUMC)

REPUBLIKA SLOVENIJA

<http://www.dz-rs.si/>

– Državni zbor RS

<http://www.varuh-rs.si/>

– Varuh človekovih pravic v RS

<http://www.uem-rs.si/>

– Urad Vlade RS za enake možnosti

<http://www.gov.si/uvs/>

– Urad Vlade RS za verske skupnosti

<http://www.uvi.si/slo/vlada/naslovi/narodnosti/>

– Urad Vlade RS za narodnosti

<http://www.iscomet.org>

– Inštitut za etnične in regionalne študije

KONZORCIJ PROJEKTA VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE ZA BORBO PROTI DISKRIMINACIJI V SLOVENIJI

Člani konzorcija

ISCOMET – Inštitut za etnične in regionalne študije,
Maribor, Slovenija
Pravna fakulteta, Evropska Univerza Viadrina,
Frankfurt na Odni, Nemčija
Avstrijski inštitut za človekove pravice, Salzburg, Avstrija
Ekumenski inštitut, Fakulteta za katoliško teologijo,
Univerza v Münstru, Nemčija
Pravna fakulteta, Erasmus Univerza Rotterdam, Nizozemska
ECERS – Evropski center za etnične, regionalne in sociološke
študije Univerze v Mariboru, Slovenija

Koordinator

ISCOMET
– Inštitut za etnične in regionalne študije, Maribor, Slovenija

VODENJE projekta

Koordinator

Prof. dr. Silvo Devetak, direktor, ISCOMET
– Inštitut za etnične in regionalne študije, Maribor, Slovenija

Namestnik koordinatorja

Prof. dr. Gerard Rowe, Pravna fakulteta,
Evropska Univerza Viadrina, Frankfurt na Odni, Nemčija

Mednarodni programski svet

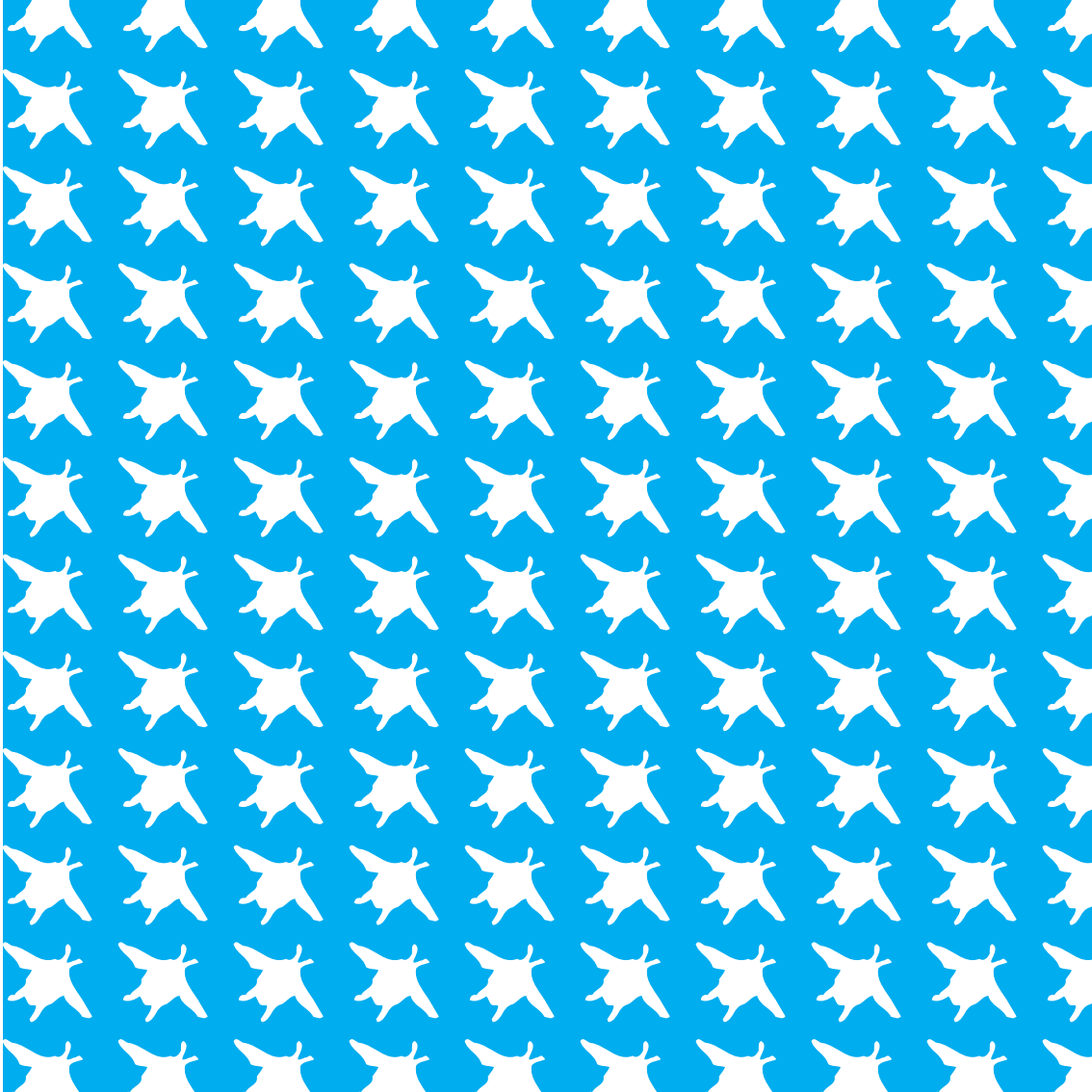
Prof. dr. Thomas Bremer, direktor Ekumenskega inštituta,
Univerza v Münstru, Nemčija
Prof. dr. Sergej Flere, ISCOMET
– Inštitut za etnične in regionalne študije, Maribor, Slovenija
Prof. dr. Wolfram Karl, Avstrijski inštitut za človekove pravice, Salz-
burg, Avstrija
Dr. Vera Klopčič, zunanja sodelavka ISCOMET-a,
Inštitut za etnične in regionalne študije, Maribor, Slovenija
Prof. dr. Math Northmann, Pravna fakulteta, Erasmus Univerza Rot-
terdam, Nizozemska

Upravljanje projekta

Jasmina Klojčnik, uni. dipl. oec., mag. Franc Mlinar

KONTAKTI

ISCOMET – Inštitut za etnične in regionalne študije
H. Tomšiča 4, SI-2000 Maribor, Slovenija
Tel.: +386 2 250 04 40, Faks: +386 2 250 04 41
E-pošta: iscomet@siol.net
www.iscomet.org

ISCOMET – Inštitut za etnične
in regionalne študije, Maribor,
Slovenija

Za raznolikost

Proti diskriminaciji

AKCIJSKI PROGRAM EVROPSKE
UNIJE ZA BORBO PROTI
DISKRIMINACIJI (2001–2006)

© 2005 ISCOMET – Inštitut za etnične in regionalne študije
Ali vas obravnavajo enakopravno, ne glede na vašo narodnost ali vero?

Izdajatelj:
ISCOMET – Inštitut za etnične in regionalne študije

Glavni urednik:
Prof. dr. Silvo Devetak
Odgovorna urednika:
Gregor Pelicon in mag. Franc Mlinar

Za izdajatelja:
Jasmina Klojčnik
Slovenska lektura:
Tatjana Vučajnk
Grafična oprema:
Tanja Bončina
Priprava in tisk:
Grafiti Studio Maribor

To publikacijo je podprla Evropska unija v okviru Akcijskega programa za boj proti diskriminaciji (2001–2006). Omenjeni program je bil sprejet z namenom učinkovitega izvajanja nove protidiskriminacijske zakonodaje EU. Šestletni program cilja na vse tiste, ki lahko pripomorejo k oblikovanju primerne in učinkovite protidiskriminacijske zakonodaje in politik na območju EU-25, EFTE in držav kandidatk za vstop v EU.

Akcijski program ima tri glavne cilje. Ti so:

1. izboljšati razumevanje vsebin povezanih z diskriminacijo,
2. razviti sposobnost za učinkovito soočanje z diskriminacijo,
3. promovirati vrednote, ki so osnova boja proti diskriminaciji.

Dodatne informacije so na voljo:

http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

Vsebina te publikacije ne odraža nujno mnenj in stališč Direktorata Evropske komisije za zaposlovanje in socialne zadeve. Evropska komisija ali katerakoli oseba, ki dela v njenem imenu, ni odgovorna za uporabo, ki lahko sledi iz informacij v tej publikaciji.